

NOVELA DOPORUČENÍ PRO VÝSTAVBU, REKONSTRUKCI A ZAŘÍZOVÁNÍ KNIHOVEN

METODICKÉ CENTRUM PRO VÝSTAVBU A REKONSTRUKCI KNIHOVEN
KNIHOVNICKÝ INSTITUT NK ČR
ATELIÉR ATREA

Mgr. Lenka Dostálová, PhDr. Marie Šedá
Pardubice, 2025



2025

2. PŘEPRACOVANÉ
VYDÁNÍ

DOPORUČENÍ PRO VÝSTAVBU, REKONSTRUKCI A ZAŘIZOVÁNÍ KNIHOVEN

ZŘIZOVANÝCH A/NEBO PROVOZOVANÝCH
NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY



Mgr. Lenka
Dostálová,
MZK Brno



PhDr. Vít
Richter,
NK Praha



PhDr. Marie
Šedá,
NK Praha



Zuzana
Hořavová,
BA Hons.,
grafická úprava



Ing. Filip
Hačkajlo,
ATREA SPOL. S R.O.

atrea



Doporučení pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven zřizovaných a/nebo provozovaných na území České republiky. Lenka Dostálová, Vít Richter, Marie Šedá
Vydala Moravská zemská knihovna v Brně ve spolupráci s Knihovnickým institutem Národní knihovny ČR v roce 2025.
Publikace byla vydána s podporou Ministerstva kultury ČR.
Dostupné z: <https://1url.cz/4JU7w>

VÝSTAVBA A REKONSTRUKCE KNIHOVEN

- Knihovny se výstavbou a rekonstrukcemi zabývají průběžně, ale v českém prostředí se výrazný rozmach výstavby a rekonstrukcí nových budov a modernizace starších prostor odehrává především **od 90. let 20. století**, kdy se začaly realizovat plány na přestavbu zastaralých a nevyhovujících prostor na moderní informační a komunitní centra.
- Současně se vznikem **Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven** se začaly zpracovávat metodiky a další materiály, které slouží jako významná teoretická opora pro výstavbu a rekonstrukce.
- S příchodem **Lenky Dostálové** do MCVRK byly navázány i mezinárodní kontakty.
- Vznik MCVRK je spojen s **Průzkumem prostorového a technického vybavení knihoven** (2016, NK, MZK, NIPOS)
- Další průzkum je plánován na rok 2026 ve spolupráci s KI NK ČR
- **Databáze staveb** - přehled nově postavených a zrekonstruovaných knihoven
- **Příruční knihovna MCVRK** (tištěné a elektronické zdroje), sběr tuzemských a zahraničních článků

VÝSTAVBA A REKONSTRUKCE KNIHOVEN

základní dokumenty a východiska

2012

KI NK, PhDr. L. Kurka,
Atrea, s.ro.
Doporučení pro
výstavbu, rekonstrukci
a zařizování knihoven

2014

TNI ISO/TR 11219 -
Kvalitativní podmínky
a základní statistika pro
budovy knihoven -
Plocha, funkčnost a design

2016

Průzkum prostorového
a technického vybavení
knihoven ČR

2018

Vznik Metodického
centra pro výstavbu a
rekonstrukci knihoven

2020

Metodický pokyn pro
postupy rekonstrukce
knihoven

2025

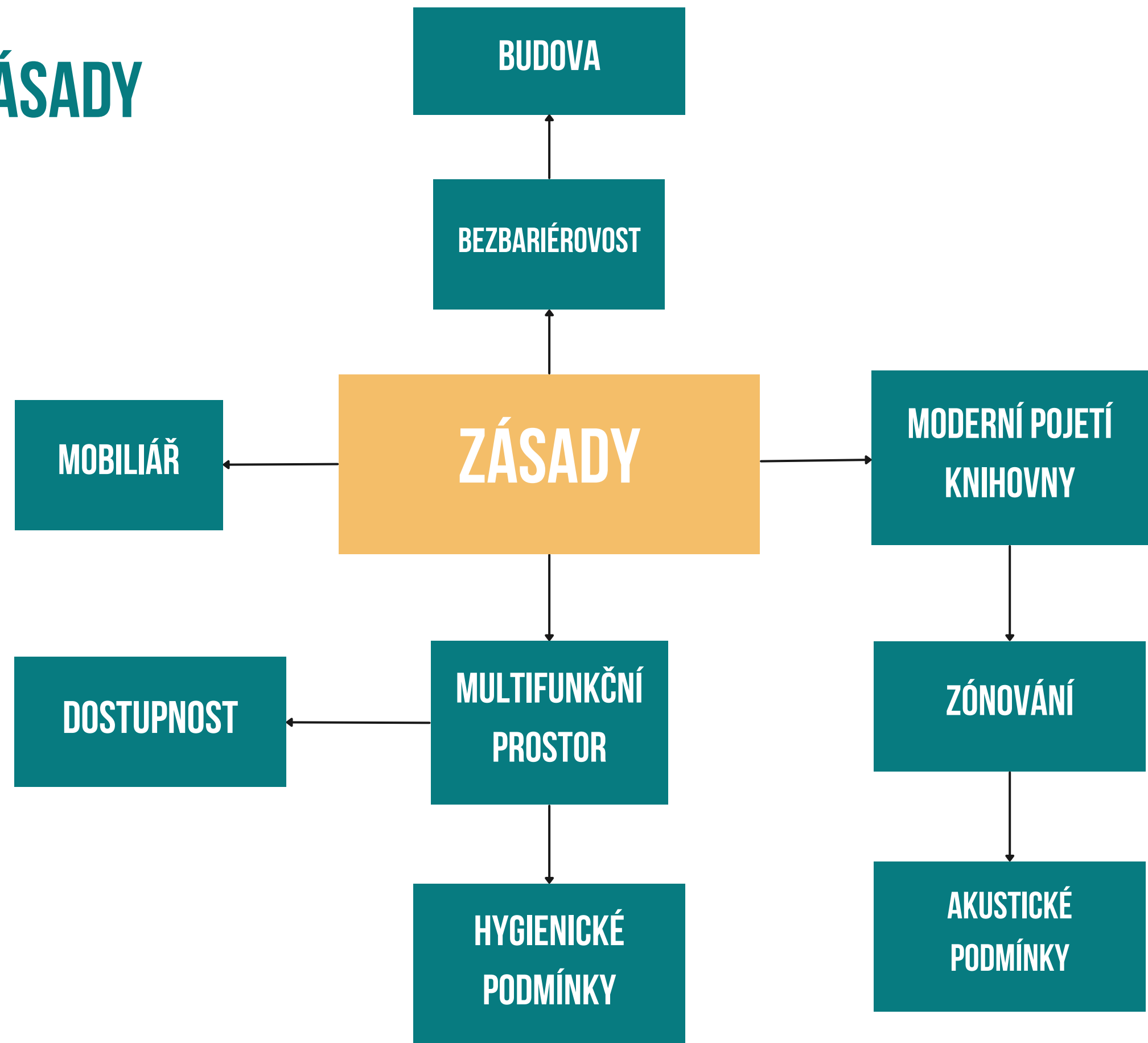
Doporučení pro výstavbu
a rekonstrukci knihoven
(novela)

VÍCE...

- **2014**
 - TNI ISO/TR 11219 - Informace a dokumentace - Kvalitativní podmínky a základní statistika pro budovy knihoven - Plocha, funkčnost a design
- **2016**
 - Průzkum prostorového a technického vybavení veřejných knihoven ČR; Zpráva z průzkumu, který uskutečnil Knihovnický institut NK ČR ve spolupráci s MZK a NIPOS v období od 26. 4. do 31. 5. 2016
- **2020**
 - Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven, autorky Lenka Dostálová a Monika Kratochvílová
- **2022**
 - Putovní výstava (re)Vize knihoven 21. století: prostor – funkce – příležitost; expozice představila 21 knihoven různých typů a velikostí stavebně realizovaných v letech 2015 – 2020
- **2023**
 - brožura Veřejná knihovna – srdce obce, ve spolupráci s architektem Tomášem Hořavou. Materiál je souhrnem praktických rad a inspirativních nápadů, jak zrekonstruovat či zmodernizovat prostory knihovny

ARCHITEKTONICKÉ A STAVEBNÍ ZÁSADY

Cílem architektury knihoven je navrhnout a vytvořit prostor, který efektivně podporuje funkci knihovny, zajišťuje příjemné a přístupné prostředí pro uživatele a personál a zároveň respektuje požadavky na udržitelnost, bezpečnost a estetiku.



2025

2. PŘEPRACOVANÉ
VYDÁNÍ

DOPORUČENÍ PRO VÝSTAVBU, REKONSTRUKCI A ZAŘIZOVÁNÍ KNIHOVEN

ZŘIZOVANÝCH A/NEBO PROVOZOVANÝCH
NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY



OBSAH DOPORUČENÍ

- 13 kapitol
- 137 stran
- příklady architektonických řešení knihoven
- legislativa
- seznam základních technických norem a předpisů se vztahem k výstavbě knihoven
- terminologie
- zdroje
- metodická poznámka

Obecným pravidlem je plánovat s výhledem na nejméně 20 let dopředu – dobře navržená knihovna by měla být flexibilní a připravená na budoucí proměny.

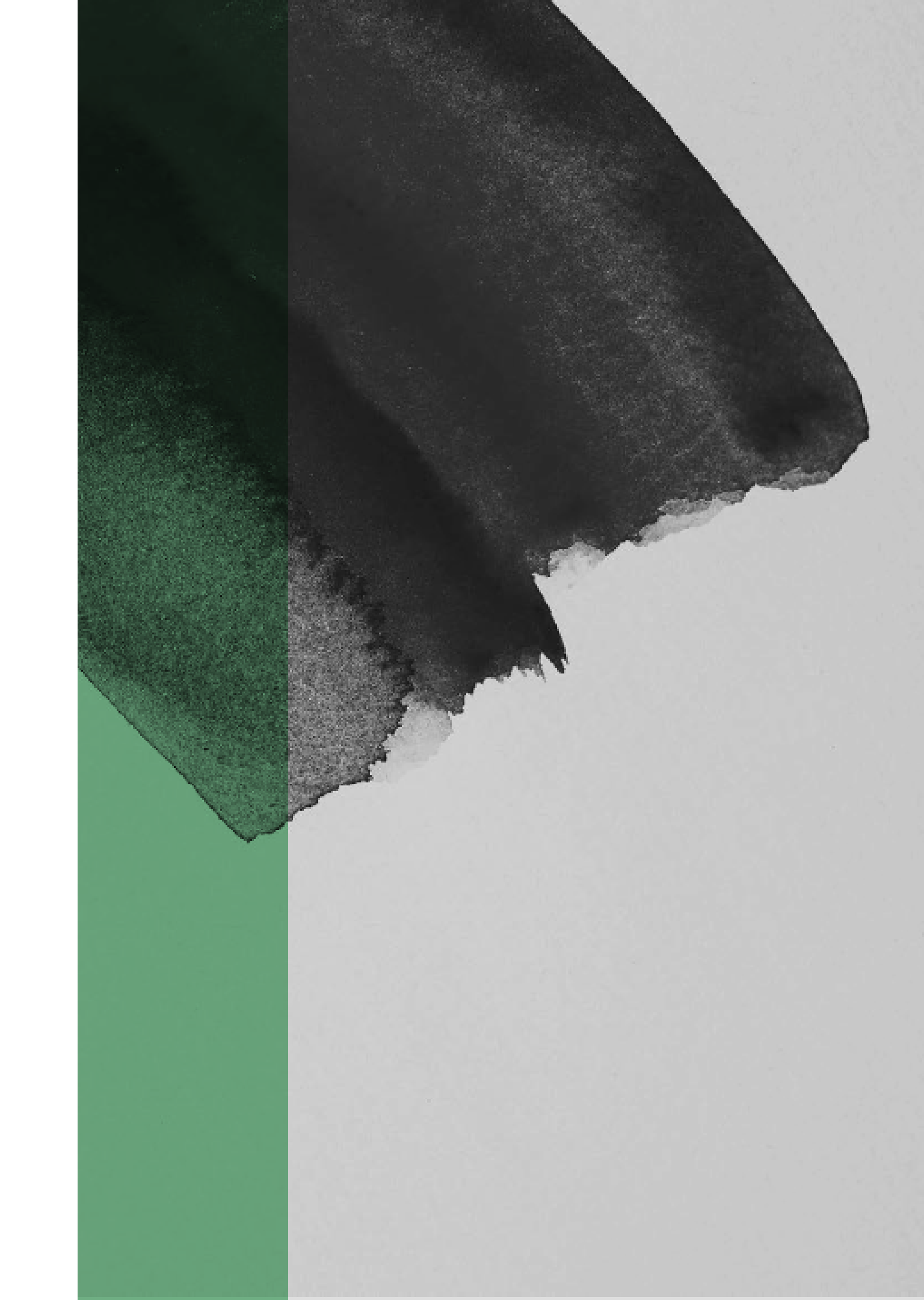


SOUČASNÉ FUNKCE VEŘEJNÝCH KNIHOVEN

- Informační služby a půjčování médií
- Knihovna jako komunitní centrum
- Knihovna jako vzdělávací centrum
- Knihovna jako kulturní centrum

Moderní knihovna nezaměřuje své aktivity pouze na registrované čtenáře, ale plánovitě a systematicky oslovuje celou komunitu místa; služby rozvíjí tak, aby mohla pružně reagovat na potřeby všech skupin lidí v místě.

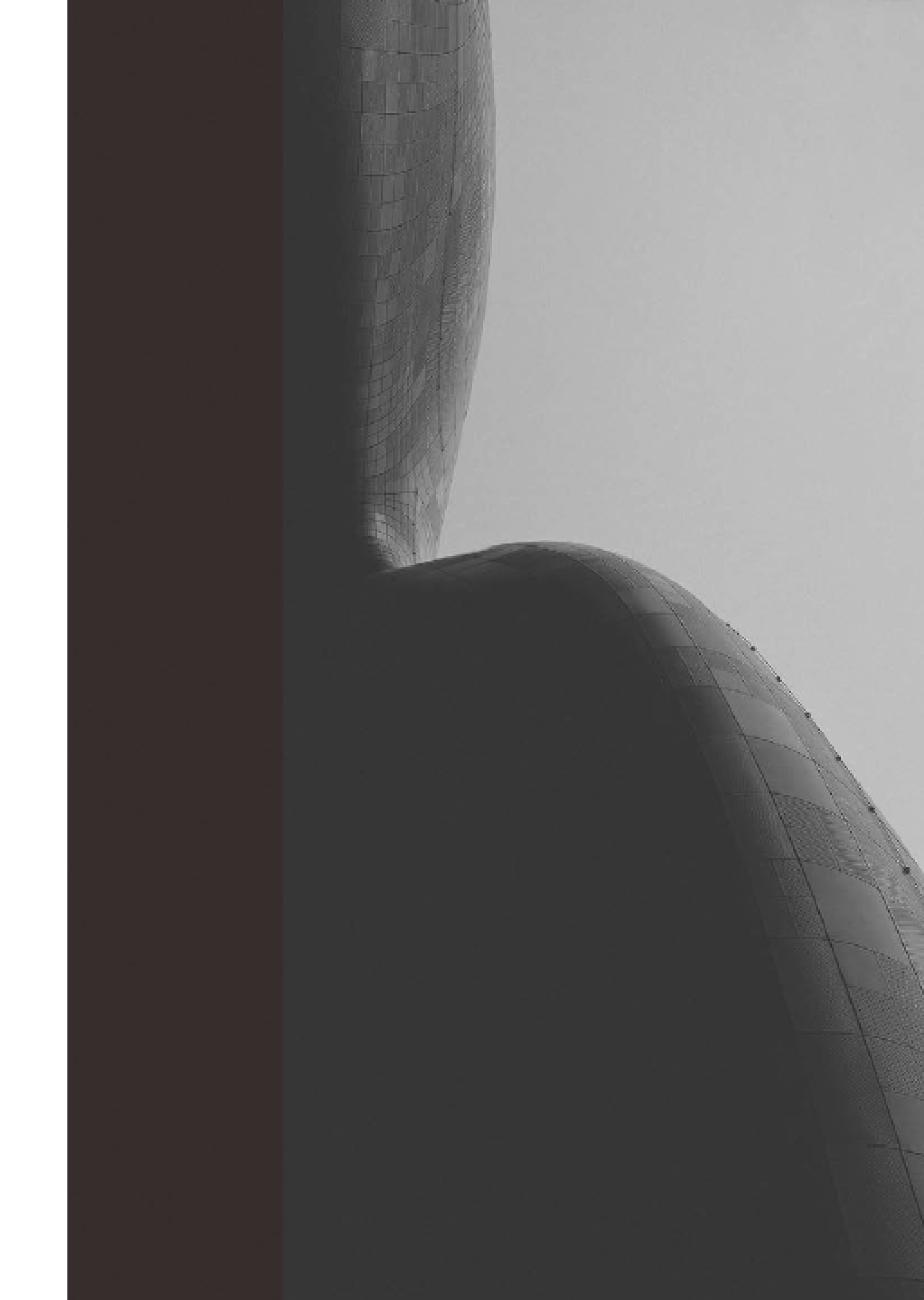
Poskytuje prostor pro aktivity jednotlivých skupin občanů a propojuje je s dalšími skupinami i jednotlivci v souladu s rozvojem komunity.



KNIHOVNA A UDRŽITELNOST, EKOLOGIE A ENVIRONMENTÁLNÍ HLEDISKO

- Energetická úspora a snižování emisí CO₂
- Ekologické stavební materiály
- Práce se stávajícími budovami a materiály
- Typy budov vhodné pro konverzi na knihovnu
- Zeleň, voda

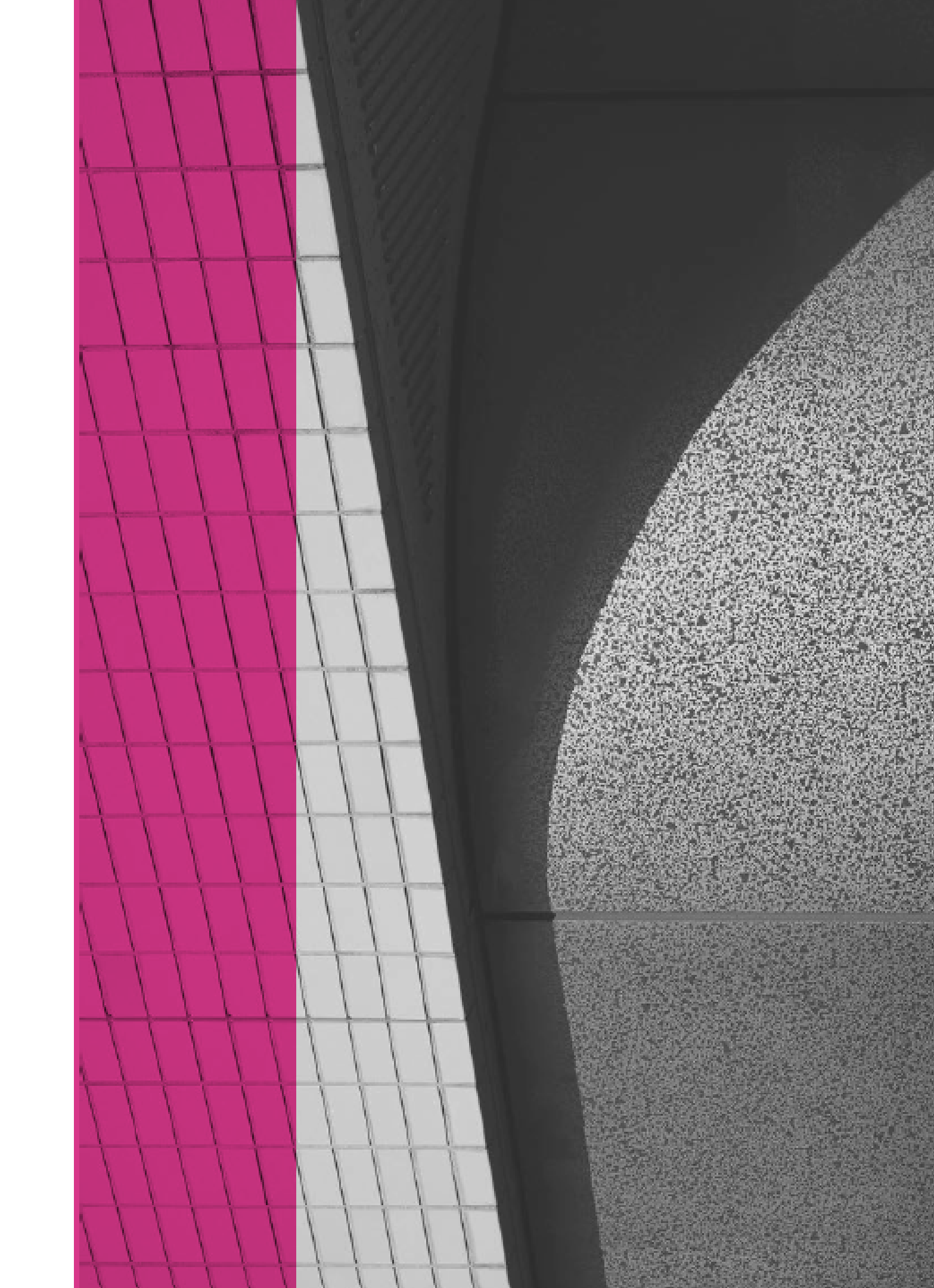
Každá knihovna je specifická a má odlišné požadavky a umístění, proto doporučujeme spolupracovat s odborníky na udržitelnost (např. konzultanty udržitelnosti a architekty) a vybrat vhodná řešení na míru s významným environmentálním nebo sociálním přínosem.



ARCHITEKTURA KNIHOVEN

- Urbanistické zásady
- Architektonické a stavební zásady
- Obecné principy
- Doporučení pro interiér
- Ergonomie

Cílem architektury knihoven je navrhnout a vytvořit prostor, který efektivně podporuje funkci knihovny, zajišťuje příjemné a přístupné prostředí pro uživatele a personál a zároveň respektuje požadavky na udržitelnost, bezpečnost a estetiku.



ARCHITEKTONICKO-STAVEBNÍ ŘEŠENÍ

- Světla výška místnosti
- Vhodné podlahové plochy, nosnost podlah
- Akustika
- Technická zařízení budov a hygienické podmínky
- Tepelná pohoda - vytápění, chlazení
- Zdravotní instalace, hygienická zařízení
- Bezpečnost a krizové situace
- Bezbariérová řešení stavby a přístupnost

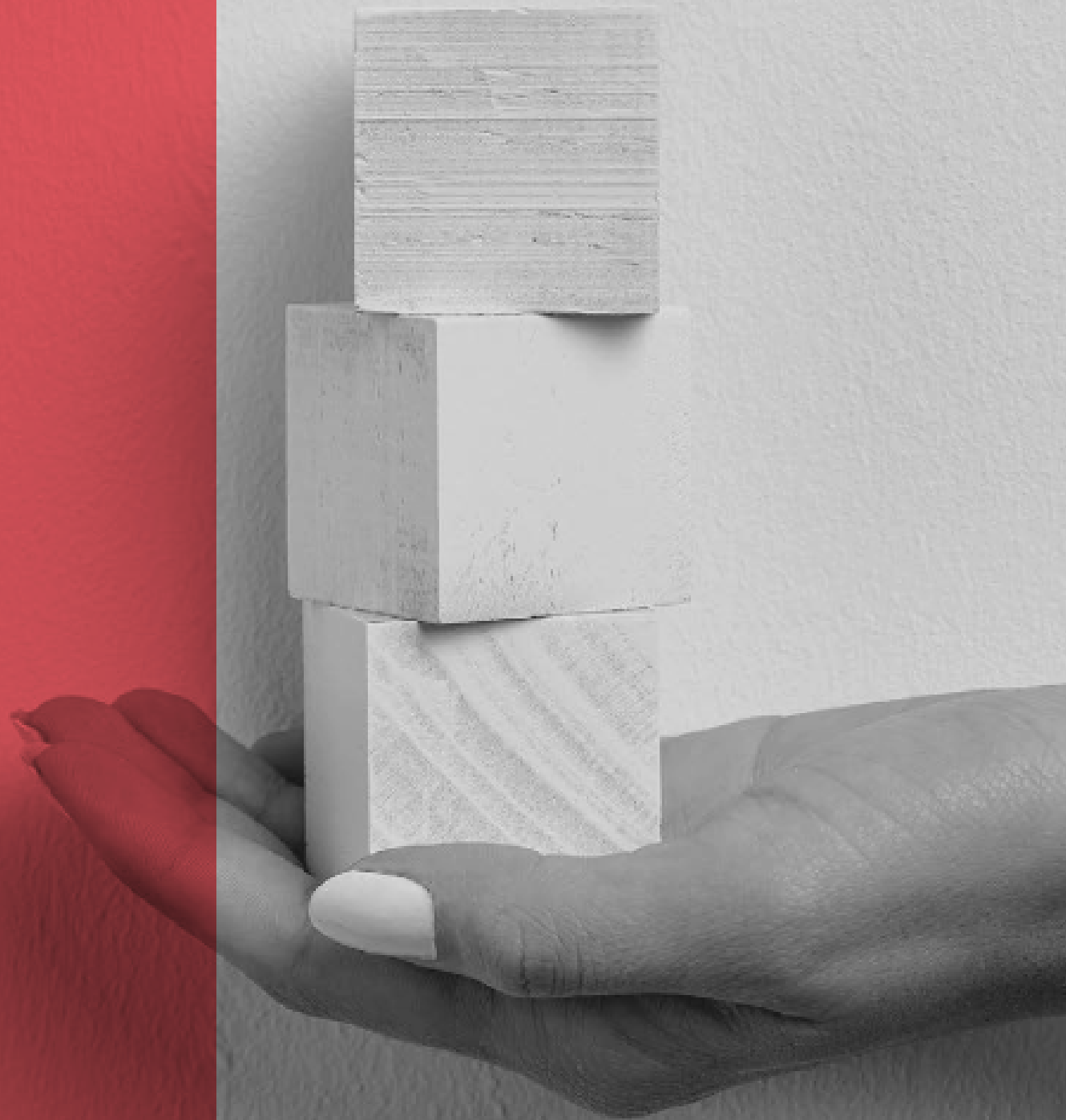
U provozů knihoven se můžeme potkat s různým umístěním do prostor sdílených nebo vlastních, které byly primárně určeny i pro jiné účely, než je samotný provoz knihovny, proto je nutné přistupovat individuálně také k posuzování bezbariérovosti.

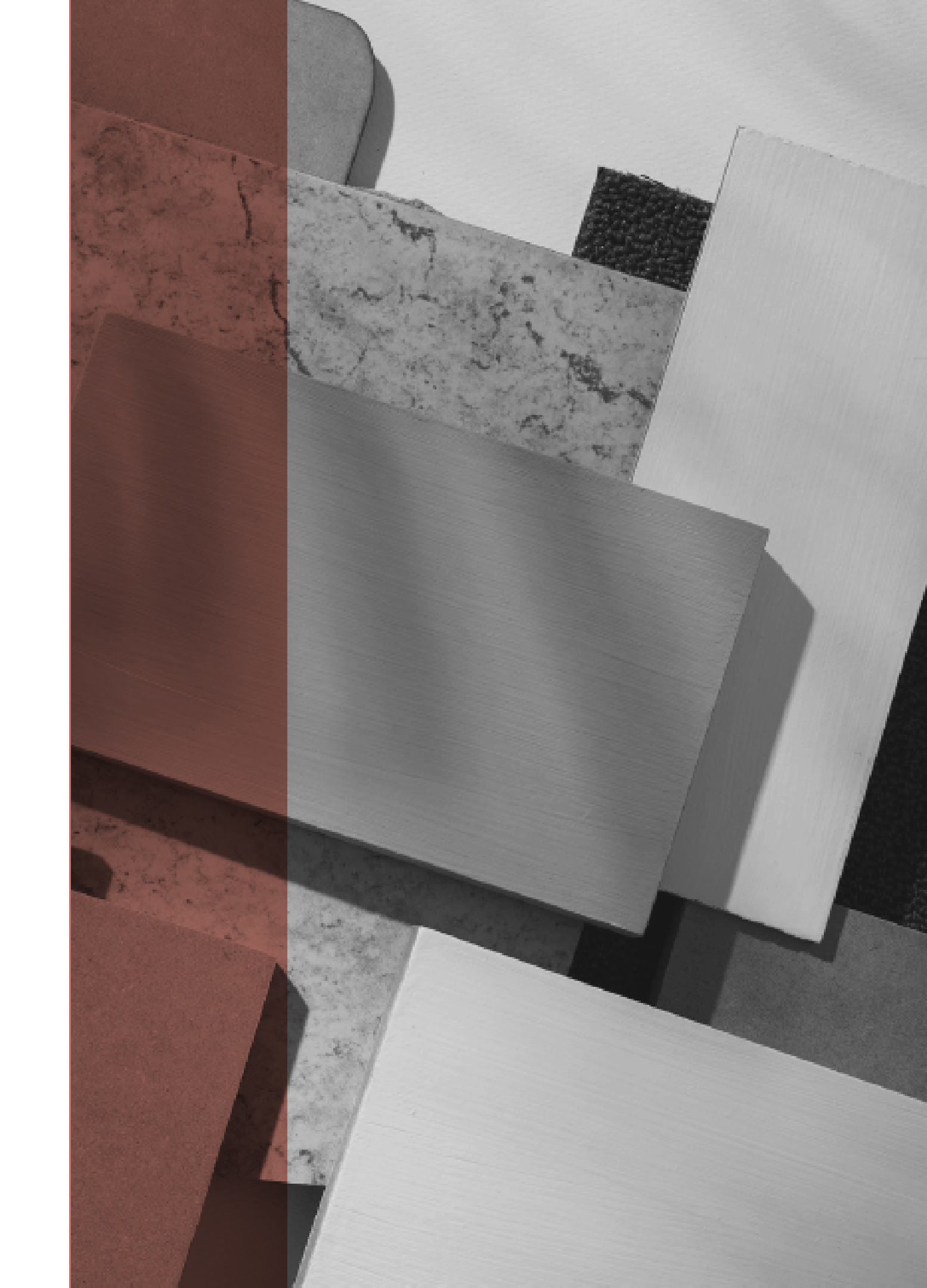
POŽADAVKY NA KNIHOVNU

- Užitná plocha místnosti
- Provozní doba knihovny
- Knihovní fond
- Funkční a provozní uspořádání knihovny

Vhodně navržené prostory a jejich členění jsou nejdůležitějšími činiteli skvěle fungující knihovny. Různorodé funkce knihovny vyžadují rozdělení prostor do jednotlivých zón, které by měly být jasně a logicky členěné, aby se uživatel mohl snadno a rychle orientovat.

S ohledem na rychlé změny ve společnosti a vývoj technologií je důležité prostory navrhovat jako proměnlivé a flexibilní v reakci na probíhající programové změny.





TYPOLOGIE PROSTOR A JEJICH VYBAVENÍ

- Předprostor
- Přístup do knihovny
- Výpůjční prostory, volný výběr
- Relaxační zóny
- Oddělení pro děti, mladé dospělé
- Multifunkční prostory
- Neformální prostory (coworking, nahrávací dílna,..)
- Prostory pro zaměstnance, provozní prostory

Prostorové požadavky jednotlivých místností je vhodné zjišťovat na základě nové koncepce rozvoje/strategie knihovny, která definuje jednotlivé knihovnické procesy, služby, činnosti, aktivity a spolupráci včetně jejich vazeb.

Knihovna by měla mít dostatečný prostor k tomu, aby byly potřeby obyvatel v místě naplněny.

KNİHOVNÍ FOND A JEHO ULOŽENÍ

- Typy a vybavení regálů
- Doporučené rozměry regálů, optimální průchod mezi regály, optimální výška polic
- Regály ve skladech
- Doprava knih

Pro efektivní a účelné stavění fondu přispívající ke snadné orientaci ve volném výběru je vhodné respektovat obecně platné zásady (materiál, nátěr, orientační systém, transport knih apod.).

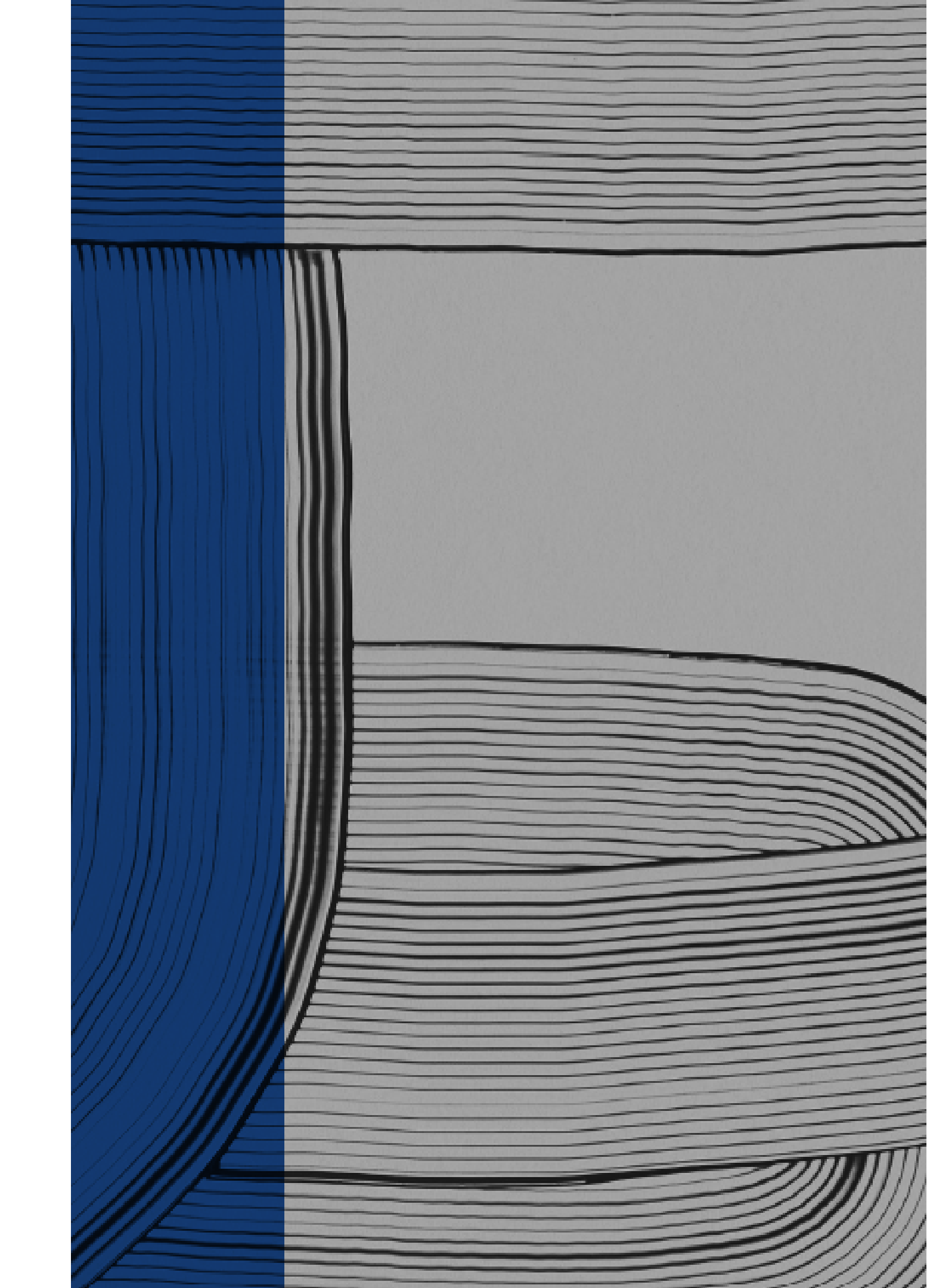




INFORMAČNÍ TECHNOLOGIE, SAMOOBSLUŽNÁ ZAŘÍZENÍ

- Vybavení knihoven – hardware
- Automatizovaný knihovní systém
- RFID systémy v knihovnách
- Ochrana knihovního fondu
- Speciální vybavení pro slabozraké, nevidomé a neslyšící
- Místa pro třídění dokumentů, třídící linky
- Návrátové boxy, výdejní boxy

Současné knihovny jsou vybaveny širokou škálou moderních technologií, které zlepšují přístup návštěvníků k informacím a zvyšují efektivitu činnosti a provozu knihovny.

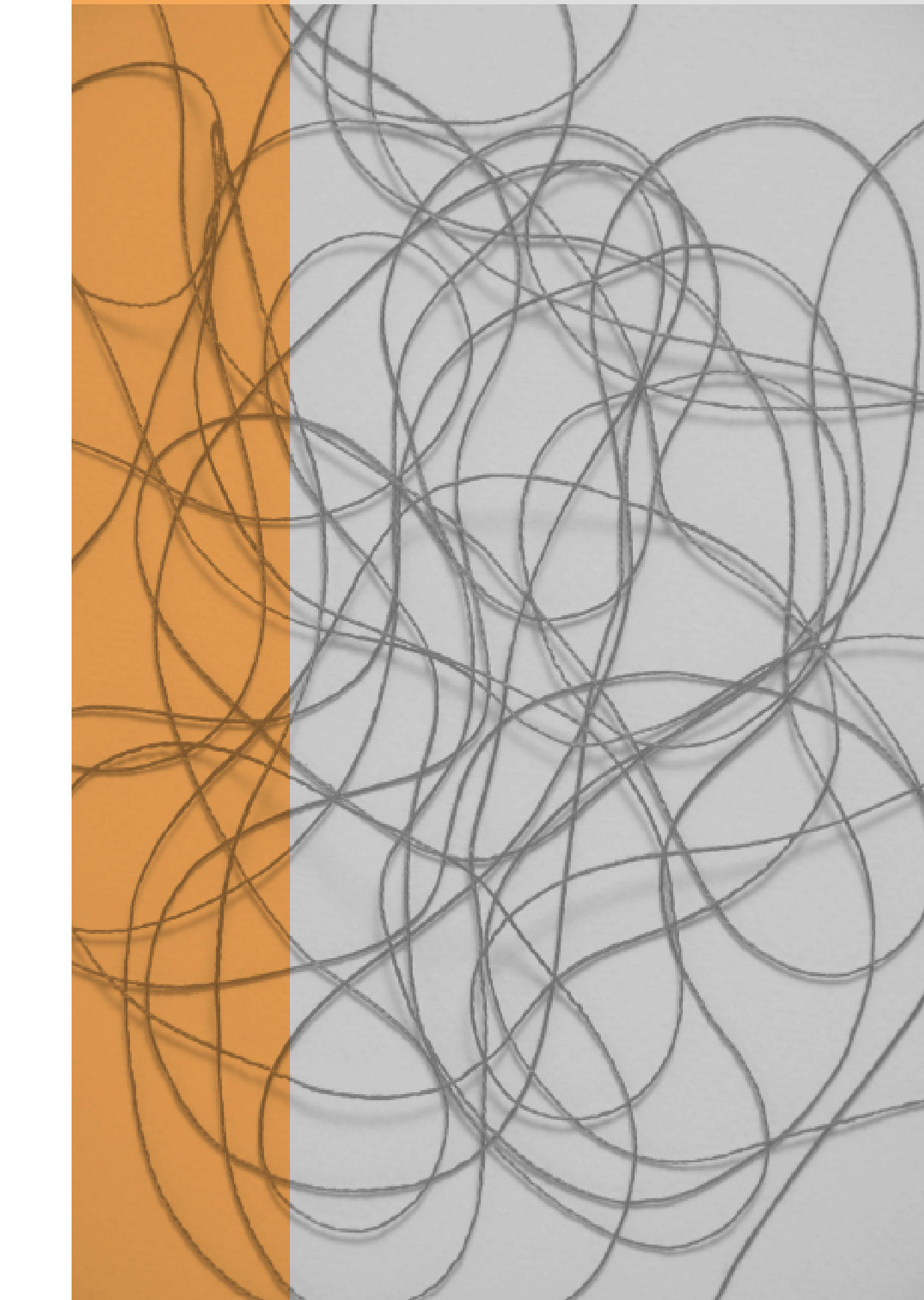


EXTERIÉRY KNIHOVEN, VENKOVNÍ PROSTORY

- Vybavení venkovních prostor
- Přístřešky, altány, venkovní učebny
- Osvětlení
- Vegetační prvky

Tvar a podoba venkovního prostoru závisí na umístění a na ploše, která je k dispozici knihovně. Dispoziční řešení a vybavení je nutné přizpůsobit místním klimatickým podmínkám, programové náplni knihovny a zájmům komunity.

Jeho podoba by měla být konzultována s odborníkem, tj. zahradním architektem, zahradníkem.

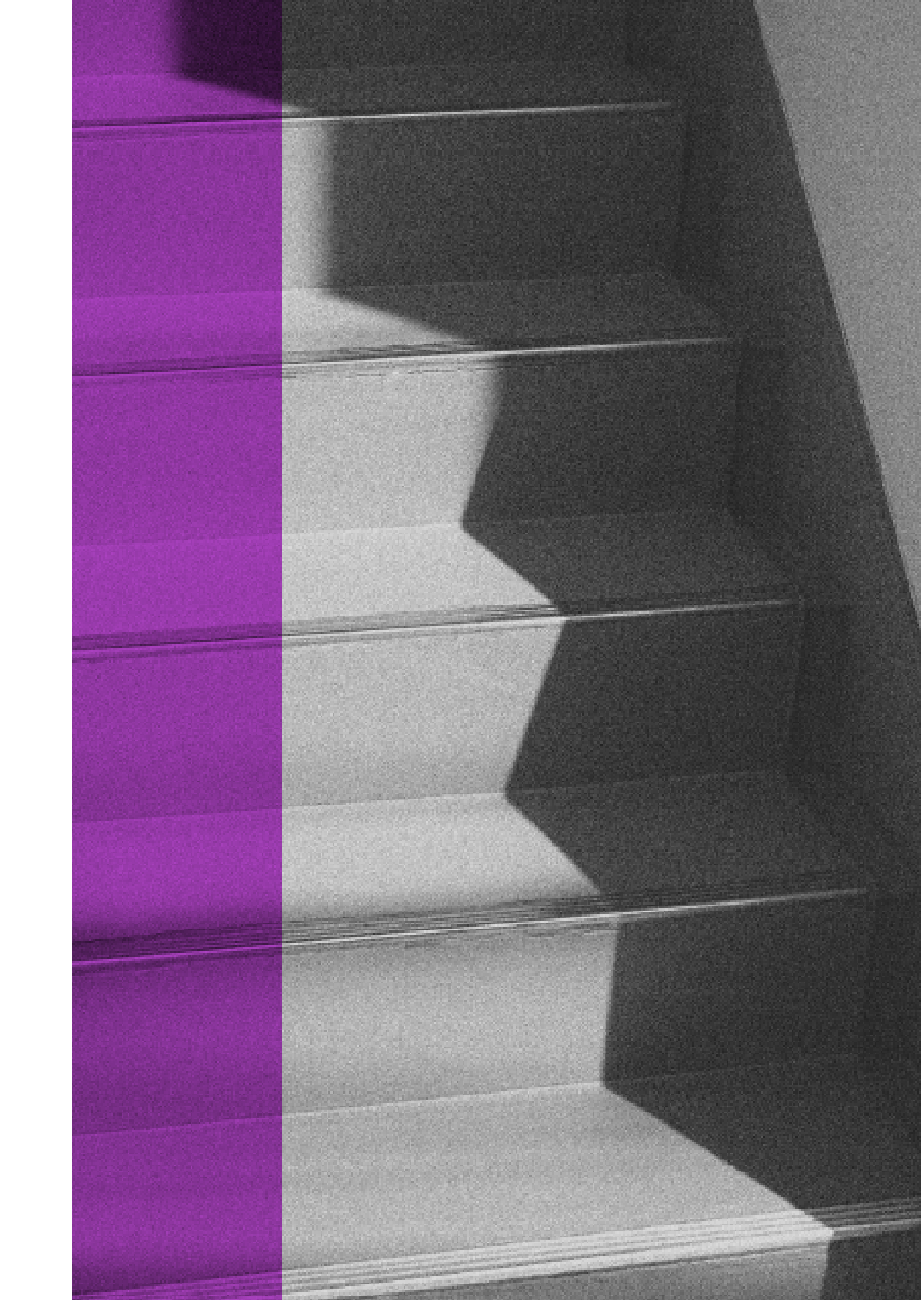


VIZUÁLNÍ STYL, ORIENTAČNÍ SYSTÉM

- Základní prvky vizuálního stylu knihovny
- Orientační systém
- Grafický manuál

Jedním ze základních úkolů je dostatečná a srozumitelná informace pro občany a návštěvníky knihovny.

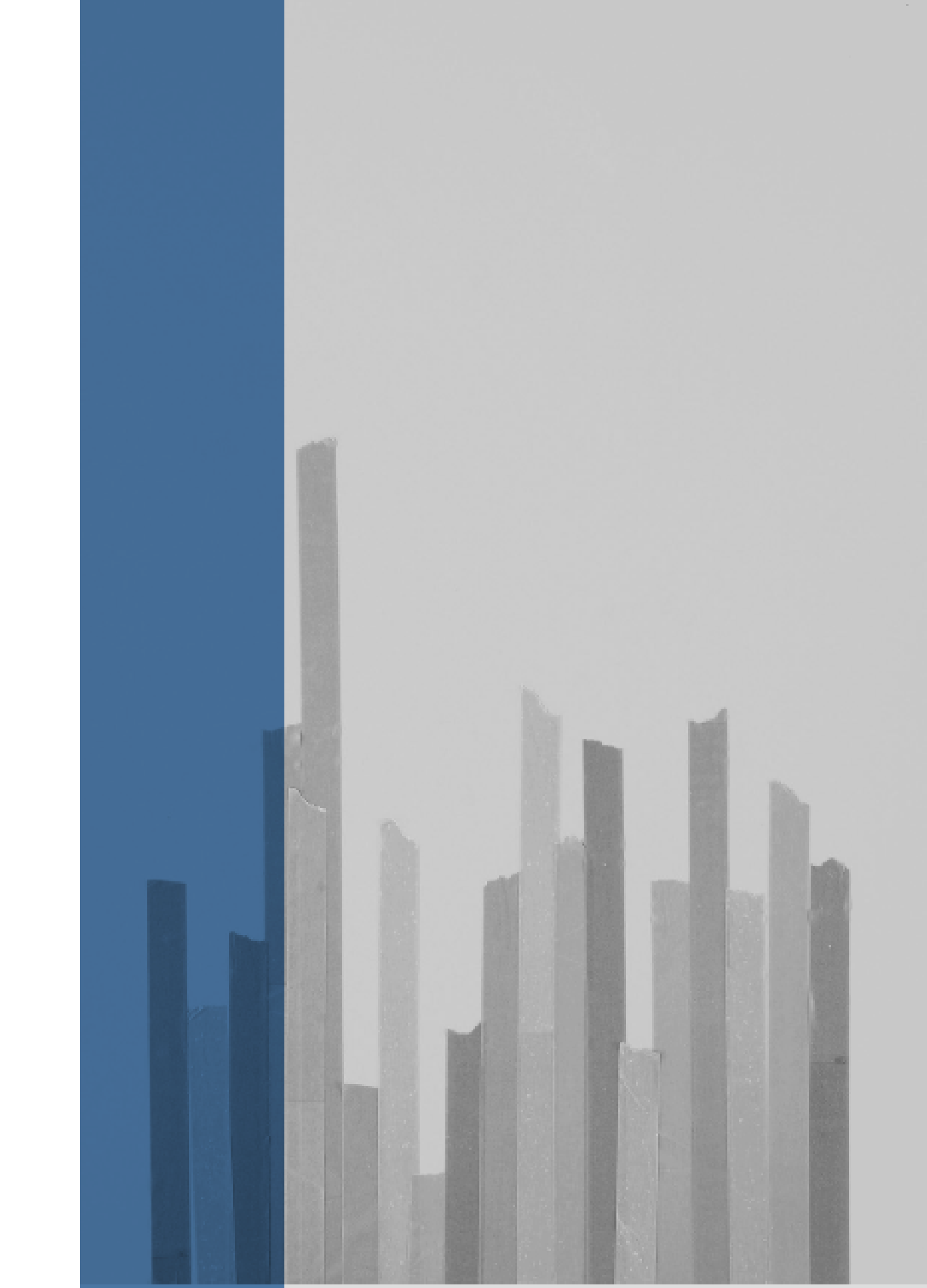
Hlavním cílem je vystihnout identitu knihovny, sjednotit podobu materiálů, kterými se knihovna prezentuje navenek.



VÝSTAVBA A REKONSTRUKCE KNIHOVNY

- Desatero práce na koncepci
- Postup při přípravě stavby nebo rekonstrukce
- Stěhování knihovny před rekonstrukcí
- Příklady architektonických řešení knihovních budov

Nedílnou součástí každé stavby, rekonstrukce či modernizace je předprojektová příprava, tzv. koncepce rozvoje knihovny. Je velmi efektivním podkladem, který poskytuje důležitá data o inovacích ve službách, provozu, možné spolupráci a potřebách uživatelů.



FINANCOVÁNÍ

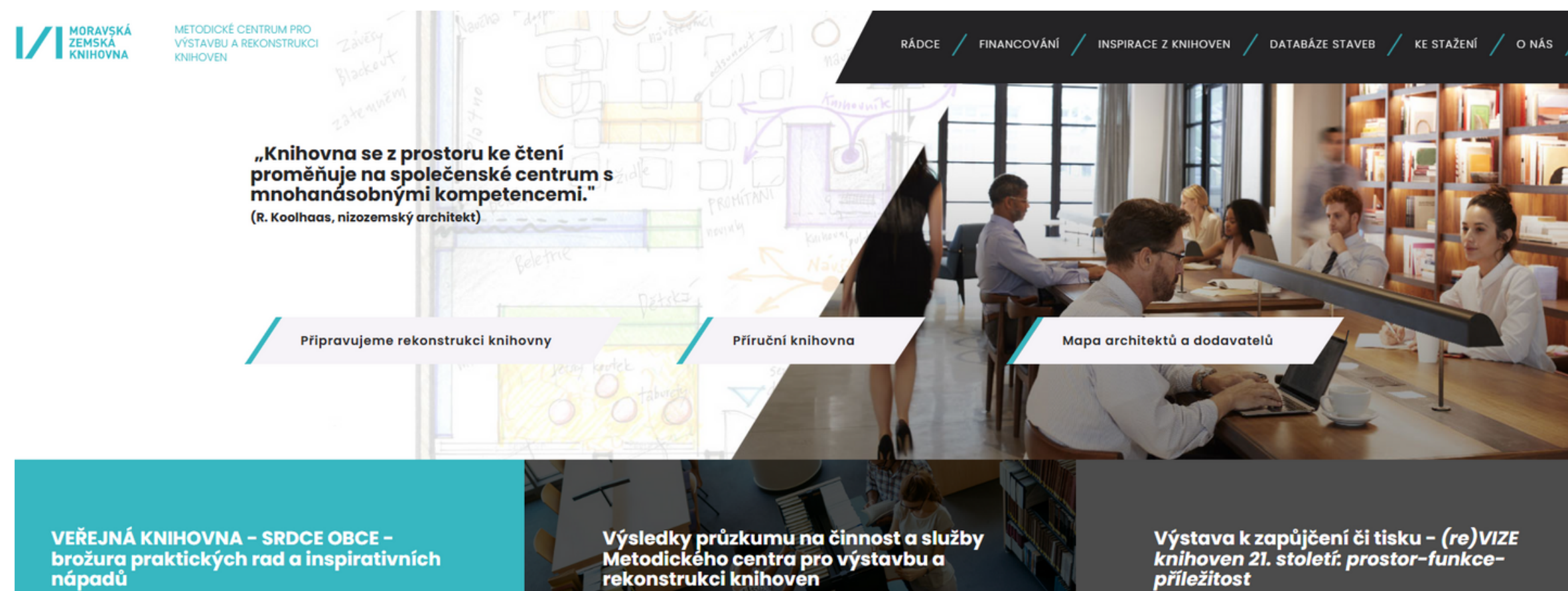
- Samofinancování
- Vícezdrojové financování
- Dotační programy

Rozhodnutí o způsobu financování rekonstrukce či případných stavebních úprav ve veřejných knihovnách je zcela v kompetenci jejich zřizovatelů a vychází z finančních možností rozpočtu a plánu rozvoje daného území i celkového objemu stavebních prací.

METODICKÉ CENTRUM PRO VÝSTAVBU A REKONSTRUKCI KNIHOVEN

- konzultace a poradenství
- informace o dotačních titulech a grantech
- kontakty na výrobce a dodavatele knihovnického mobiliáře a na architekty
- odborné semináře na téma architektura knihoven
- metodické materiály
- databáze knihoven jako příklady dobré praxe

Webové stránky Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven obsahují velmi podrobné informace potřebné k výstavbě a rekonstrukci knihoven včetně prostorového řešení.



A NAVÍC...



PŘIPRAVUJEME REKONSTRUKCI KNIHOVNY

Správná cesta k moderní
knihovně



MAPA ARCHITEKTŮ A DODAVATELŮ

Architekti, designéři,
dodavatelé - podle krajů



FOTOGALERIE

Realizace a nápady knihoven
pro inspiraci



PŘÍRUČNÍ KNIHOVNA

Tištěné i elektronické zdroje,
české i zahraniční

INFORMACE

Webová stránka Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven, MZK Brno

Webová stránka Knihovnického institutu NK ČR



METODICKÉ CENTRUM PRO VÝSTAVBU A REKONSTRUKCI KNIHOVEN, MZK BRNO

- Nejvíce využívanou službou jsou webové stránky, které využívá 87 % respondentů, z toho 22 % pravidelně.
- Poradenství využívá celkově 68 % respondentů, nejčastěji v občasné frekvenci (33 %).
- Dokumenty, které vytváří MCVRK a poskytuje knihovnám k dispozici, využívá 63 % respondentů, nejčastěji také občas (38 %).
- Další službou jsou semináře, které celkově využilo 61 % respondentů.
- **Newsletter Metodického centra** využívá 45 % respondentů, z toho 21 % pravidelně.

KNIHOVNICKÝ INSTITUT NÁRODNÍ KNIHOVNY ČESKÉ REPUBLIKY

Výstavba a rekonstrukce knihoven

- standardy, legislativa
- řešerše
- Pracovní skupina pro architekturu LIBER (LAG)
- Konference Architektura a výstavba knihoven
- odkazy na zahraniční zdroje
- ...

MGR. LENKA DOSTÁLOVÁ

o autorce, iniciátorce a redaktorce novely Doporučení

- **Lenka Dostálová** působí v oboru od roku 2006, od roku 2019 pracuje v Moravské zemské knihovně, kde má na starosti **Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven**
- je členkou redakční rady **Čtenář**, členkou pracovní skupiny **Architecture Group** mezinárodní knihovnické organizace **LIBER** a také členkou **IFLA** – odborné sekce **Library Building and Equipment**, aktivně spolupracuje s Fakultou architektury VUT v Brně, Univerzitním centrem energeticky efektivních budov ČVUT v Praze, Národní sítí Zdravých měst, Rethink Architecture
- je autorkou i spoluautorkou řady dokumentů, příruček, materiálů i článků k výstavbě a rekonstrukcím knihoven, např.:
 - **Ergonomie pro knihovny : průvodce efektivním pracovním prostředím** (2025)
 - **Knihovna v obci : příručka pro starosty a zastupitele** (2020, akt. 2024)
 - **Příručka pro knihovníky veřejných knihoven** (2024)
 - **Veřejná knihovna : srdce obce** (2023)
 - **Kompendium knihovnictví 2** (2023)
 - **Veřejné knihovny Jihomoravského kraje v letech 2015-2021** (2022)
 - **Jak řídit knihovnu : příručka pro začínající vedoucí / ředitele knihoven** (2021, aktualizováno průběžně)
 - **Standard pro postupy rekonstrukce knihoven** (2021)
 - a mnoha článků v nejrůznějších časopisech (**Čtenář**, **Duha**, **Knižnica**,...)

NOVELA DOPORUČENÍ K VÝSTAVBĚ A REKONSTRUKCÍM KNIHOVEN

XIII. KONFERENCE REGIONÁLNÍ FUNKCE KNIHOVEN
6.-7. LISTOPADU 2025, PARDUBICE

Mgr. Lenka Dostálová, PhDr. Marie Šedá
lenka.dostalova@mzk.cz, marie.seda@nkp.cz

